

BUSKSKVETTEN

Nr. 4 * 1998 * 14. årgang

ORRFUGL (foto: Tom Strømstad)

REDAKSJONELT:

REDAKTØR: Terje Bakken · Tlf. 32877228 Kongleveien 21 3055 Krokstadelva	OPPLAG: 350 ABONNEMENT: kr 75,- pr. år
Redaksjonsmedarbeider Leif Palmstrøm Post til Buskskvetten sendes til redaktøren	<u>ANNONSEPRISER:</u> 1/1 side kr 500,- for 1 innrykk. kr 2000,- pr år 1/2 side kr 250,- for 1 innrykk. kr 1000,- pr år 1/4 side kr 125,- for 1 innrykk. kr 500,- pr år
NESTE NUMMER AV BUSKSKVETTEN KOMMER: FRIST FOR INNSENDING AV STOFF:	Bestemmes av den nye redaksjonen

NOF AVD. BUSKERUDS REPRESENTANT I NOFS LANDSSTYRE:

Erland Tollefsen D.O.L.L. varamann: Lars Thomas Poppe D.O.L.L.

NOF AVD. BUSKERUDS STYRE 1998

Leder:	Terje Bakken	NOF avd Buskerud	1999
Nestleder:	Tonny Andersen	D.O. II.	1999
Sekretær /redaktør:	Terje Bakken	NOF avd Buskerud	1999
Kasserer:	Bent Fjeldheim	Hemsedal II.	1999
1 styremedlem:	Jon Ludvig Hals	Ovre Eiker II	1999
2 styremedlem:	Leif Palmstrøm	NOF avd Buskerud	1999
3 styremedlem:	Jens Erik Nygård	D.O. II	1999
1 varamedlem:	Lars Thomas Poppe	D.O. II	1999
2 varamedlem:	Erland Tollefsen	D.O. II	1999
Revisor:	Martin Lindal	Hemsedal II	1999
Valgkomite	Anders Hals	Ovre Eiker II	1999
	Olav Huso	Hemsedal II	1999
LRSK:	Jon Ludvig Hals	Ovre Eiker II	
Vinteratlas	Steinar Stueflotten	D.O. II.	

VIKTIGE ADRESSER INNEN NOF-BUSKERUD:

NOF Buskerud	c/o Terje Bakken.Konglevn 21	3055 Krokstadelva
NOF Ovre Eiker II.	Boks 31	3301 Hokksund
NOF Hemsedal II.	v/Bent Fjellheim	3560 Hemsedal
NOF Geilo II.	v/Lars Egil Furueth, Dagali	3580 Geilo
NOF Drammen II.	Boks 288	3001 Drammen
NOF Ringerike II	Boks 2058 Veien	3501 Hønefoss
LRSK :	Jon Ludvig Hals. Uranusvn. 2	3055 Krokstadelva
Vinteratlas:	Steinar Stueflotten, Damenga 19	3032 Drammen

KONTINGENT:

Direktemedlemmer senior kr 75,- pr. år
junior kr 50,- pr. år (under 18 år)
støttemedlem kr 30,- pr. år (mottar ikke Buskskvetten)

Lokallagskontingent kr. 30,- pr. betalende medlem registrert 01.10. inneværende år.

Overvåkning av hekkende våtmarksfugler i Steinsfjorden og nordre del av Tyrifjorden i 1998.

av

Bjørn Harald Larsen, Kendt Myrmo og Viggo Ree

Årets hekkesesong for de mest sentrale våtmarksfuglene i nordre del av Tyrifjorden og i Steinsfjorden kan betegnes som et normalår. Det var bare hettemåke som gikk vesentlig tilbake i antall, mens flere arter - særlig knoppsvane, kvinand, sothøne og fiskemåke - økte i antall fra i fjor og tidligere år. Ungeproduksjonen varierte en god del fra art til art. Faktorer som virket i negativ retning var en kraftig og tidlig flom (som spesielt rammet knoppsvane og sothøne) og kaldt og vått vær under og etter klekkingen (virket trolig sterkest inn på hettemåke og fiskemåke), mens i positiv retning trakk lite menneskelig forstyrrelse pga dårlig utfartsvær (gunstig spesielt for makrellterne).

INNLEDNING

Overvåkningen av hekkende vannfugl i Tyrifjorden og Steinsfjorden i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem tar sikte på å gi et bilde av utviklingen i hekkebestandene over tid og variasjoner i ungeproduksjonen fra år til år. Formålet er å gi forvaltningsmyndighetene lokalt og regionalt grunnlagsdata til å forvalte sjøfuglbestandene i området på beste måte.

Registreringene startet sommeren 1992, har fulgt samme metodikk og hatt om lag samme kvalitative nivå i hele perioden. Undersøkelsene har blitt rapportert fortløpende til miljøvernavdelingen hos fylkesmannen i Buskerud (Larsen 1992, 1993, 1994 og 1995, Larsen & Ree 1996 og 1997).

Vi gjennomførte også i år, i samarbeid med Hole og Ringerike kommuner, et omfattende informasjonsopplegg for å styrke sjøfuglenes - og særlig makrellternas - hekkesuksess i området. Skilt ble satt opp i alle ternekoloniene, med anmodning om å vise hensyn under hekketida. Også i spesielt utsatte måkekolonier ble det satt opp skilt. Samtidig ble mediene brukt aktivt for å informere om hvor koloniene befant seg, og hvordan folk kunne unngå å forstyrre fuglene. Og endelig ble det også satt opp skilt med kart over sjøfuglenes hekkeplasser i de mest benyttede båthavnene i år. Utfra erfaringene som ble gjort i 1996 og 1997, valgte kommunene å benytte en enda skarpere tekst i år hvor det bla. ble vist til straffebestemmelsene i viltloven. Teksten lød slik i ternekoloniene;

I år er det TERNEKOLONI på denne øya.

Vær vennlig å la fuglene hekke i fred!

Hekkeperioden varer fra 20. mai til 1. august.

Opphold på øya i mer enn noen få minutter kan føre til at fostre i egg dør eller unger omkommer pga. kulde, regn eller sterk solstråling. Dette innebærer ødelagt hekkesesong for ternene, og dessuten brudd på Viltlovens §3. Slipp av hund representerer bl.a. brudd på viltlovens §§ 52 og 53. Brudd på viltloven vil bli anmeldt. Strafferammen er bøter eller fengsel i ett år - jfr. viltlovens § 56.

Makrellterna er i dag en truet art i Buskerud. Vær med å ta vare på dyrelivet i vår natur!

Hole kommune

Ringerike kommune

og slik i måkekoloniene:

I år er det MÅKEKOLONI på denne øya.

Vær vennlig å la fuglene hekke i fred!

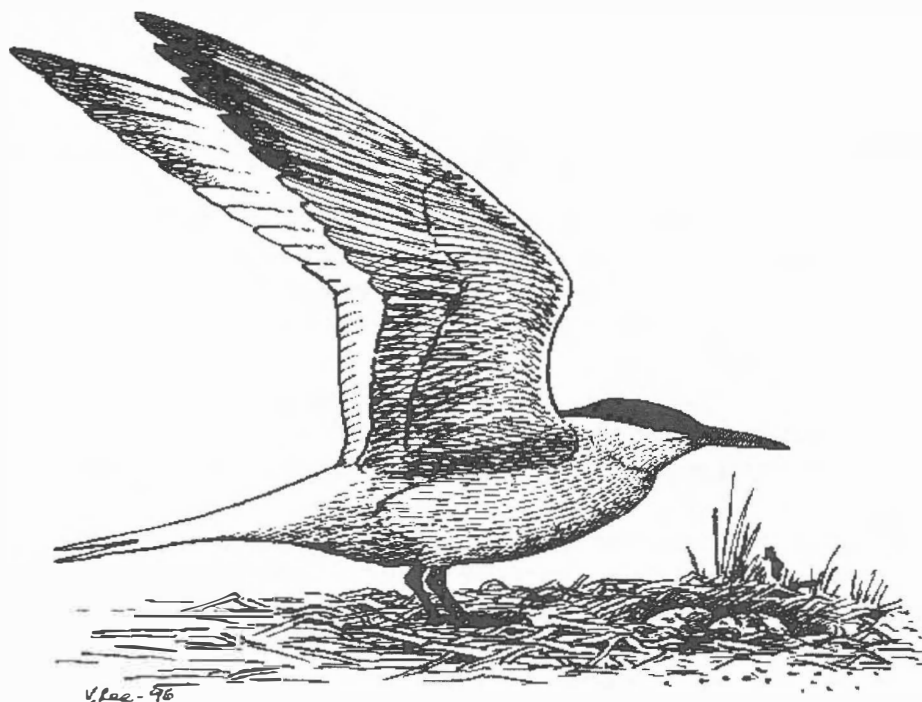
Hekkeperioden varer fra 1. mai til 15. juli.

Opphold på øya i mer enn noen få minutter kan føre til at fostre i egg dør eller unger omkommer pga. kulde, regn eller sterk solstråling. Dette innebærer ødelagt hekkesesong for måkene, og dessuten brudd på Viltlovens § 3. Slipp av hund representerer bl.a. brudd på viltlovens §§ 52 og 53. Brudd på viltloven vil bli anmeldt. Strafferammen er bøter eller fengsel i ett år - jfr. viltlovens § 56.

Hekkekoloniene med hettemåke og fiskemåke i Steinsfjorden og Tyrifjorden er blant de viktigste på Østlandet. Vær med å ta vare på dyrelivet i vår natur.

Hole kommune

Ringerike kommune

Figur 1. Denne tegningen av makrellterne ble benyttet på informasjonsskiltene som Hole og Ringerike kommuner satte opp i ternekoloniene

Undersøkellesområdet vårt omfatter nordre del av Tyrifjorden med Storøya/Purkøya/Geitøya, Sælabonn og Nordfjorden, og Steinsfjorden. Båtregistreringer ble utført fire ganger i løpet av hekkesesongen; 26.5., 16.6., 30.6. og 14.7. Forøvrig ble det foretatt tellinger/registreringer fra land hver tirsdag i hele hekkesesongen (Larsen 1997). Dekningsgraden og antall registreringer ble derfor bedre enn tidligere år, og resultatene når det gjelder hekkebestandene er derfor ikke direkte sammenlignbare med tidligere år. I Tabell 6 - som sammenligner årets resultater med de foregående 6 årene - er dette imidlertid tatt hensyn til. Disse tallene er derfor mer sammenlignbare med tidligere års undersøkelser og gir et mer korrekt inntrykk av den reelle bestandsutviklingen for de hekkende vannfuglartene i våtmarkssystemet.

I juni ble vi kontaktet av Bjørn Erik Grimnes, eieren av Furuøyene sør for Tyrstrand, i anledning sjøfuglhekking på denne lokaliteten. Det viste seg at det var både fiskemåke-, hettemåke- og makrellternekolonier på disse øyene - kolonier som prosjektet ikke kjente til på forhånd. Grunneieren fikk - etter eget ønske - skilt fra kommunen for oppsetting på de tre sjøfugløyene.

I alle tabeller og figurer opereres det med enheten antall hekkende par, som har fremkommet på noe ulikt vis fra art til art. Når det gjelder knoppsvane, kanadagås, hettemåke og makrellterne refererer antall hekkende par seg til opptalte reir, mens tallene for sothøne, dverglo, vipe, skogsnipe, strandsnipe og fiskemåke er basert på antall par med hekkeatferd; for sothøne og fiskemåke sin del i kombinasjon med opptelling av antall reir på de lokalitetene som egner seg for det. Antall hekkende par med siland er anslått ut fra stasjonære par i området på forsommeren, sammen med observerte kull. Hekkebestandene av kvinand og laksand er basert på antall observerte kull i området, mens stokkand- og toppandtallene er resultat av en kombinasjon av reir i måke-/ternekolonier og observerte kull på vannet.

Vi fikk i år via lokalkjente folk mer klarhet i navnsettingen på holmer og skjær både i Steinsfjorden og Tyrifjorden. Riktig navn på skjæret som vi tidligere har kalt Droppen - den ytterste av øyene utenfor Elviktangen er Bøtet. Dette var nemlig tidligere en fast plass for garnbøting. Skjæret utenfor Skjør vold - som vi tidligere har kalt Skjørvollskjæret - heter Framdalskjæret (se forøvrig Tabell 7 og 8).

Feltarbeidet ble utført av forfatterne, mens Morten Brandt fra Oslo og Akershus Ringmerkingsgruppe stod for ringmerking av måke- og terneunger. I tillegg deltok miljøvernrådgiver i Hole kommune, Magnar Bjerga, under tellingene den 30.6. Registreringene ble finansiert av Hole og Ringerike kommuner. Hole kommune takkes særskilt for å ha stilt båt til disposisjon under feltarbeidet.

RESULTATER

Hekkebestandene

Etter vanlig metodikk (4 båtakseringer i løpet av hekkesesongen) ble 502-523 hekkende vannfuglpar fordelt på 18 arter registrert (Tabell 6). Dette er en betydelig reduksjon fra fjorårets rekordnotering (618-630 hekkende par). Nedgangen kan tilskrives en reduksjon i hettemåkebestanden på omlag 20 %. Flere andre arter, som knoppsvane, kvinand og sothøne, økte derimot i antall fra tidligere år.

Med utvidelsen av undersøkelsesområdet mot sør langs vestsida av Nordfjorden og de ukentlige vannfugltellingene i Nordre Tyrifjorden gjennom hele hekkesesongen ble resultatet av årets undersøkelser tilsammen 625-652 hekkende par med vannfugler (Tabell 1). Den bedrede dekningen ga seg spesielt utslag i større antall hekkende par med stokkand, kvinand og fiskemåke.

De mest tallrike artene var hettemåke (397-403 par), fiskemåke (57-63 par), kvinand (29-31 par), makrellterne (29 par), stokkand (22-23 par) og knoppsvane (21 par).

Toppdykker ble eneste nye hekkende vannfuglart i år. Ett par bygde reir i Steinsvika i begynnelsen av mai, men dette ble trolig et offer for den tidlige og kraftige flommen i midten av måneden. Etter dette ble ett enslig individ observert i Steinsvika hele juni og juli måned. I tillegg hadde ett par og seinere ett ind tilhold i Karlsrudtangen-reservatet hele sommeren.

Knoppsvana har vist en temmelig stabil bestand i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem på 1990-tallet, men i år gjorde bestanden et lite hopp oppover. Økningen skjedde ved en fordobling i antall par som gikk til hekking i Tyrifjorden. Nye hekkeplasser var på vestsida av Sundøya og ved Rørvik camping. I

alt 4 par med kanadagås er også en økning i forhold til tidligere år, da kun ett eller to par har hekket. Alle kanadagjessene holdt til i Steinsfjorden.

Krikkand og brunnakke ble heller ikke i år påvist hekkende, men disse artene kan godt forsøke hekking i tette vegetasjonsbelter på flere lokaliteter. Foreløpig er kull ikke observert under våre registreringer. Enkelte enslige hanner av begge arter ble imidlertid observert gjennom hele hekketida, noe som kan tyde på hekking ikke langt unna. Hekkebestanden av stokkand er vanskelig å tallfeste. Kullene stikker seg ofte bort i vegetasjonsbelter langs land, så for denne arten er det absolutte minimumstall vi kommer fram til selv om vi i år har fått bedre data pga de faste tirsdagstellingene. Flest hekkinger ble konstatert i Nordfjorden (særlig Karlsrudtangen og Røssholmstranda) og i Steinsvika.

I år ble to toppandkull registrert i Steinsfjorden. Den 30.6. lå det ett kull med 7 pulli ved Framdalsskjæret, mens en hunn med 5 store unger ble sett i Steinsvika 20.7. Det er liten sannsynlighet for at dette var samme kullet, da ungene i Steinsvika så ut til å være klekt langt tidligere. Kvinand hadde et meget godt år i år, og vi har tidligere ikke registrert så mange kull på vannet. Særlig rundt øyene i søndre del av Steinsfjorden, samt i Steinsvika og i Storøysundet lå det mange kull i sommer.

For første gang under våre undersøkelser registrerte vi i år siland på reir. En hunn fløy av reiret - som var plassert under ei steinhelle - ved ilandstigning på Kavringen 30.6. Kull på vannet ble bare registrert ved Frognøya i Tyrifjorden 28.7. (6 pulli) og i Storøysundet 4.8. (6 pulli). Fem laksandkull ble observert i år; ett ved Purkøya og fire i Nordfjorden.

Det gikk mange sothønepar til hekking i år, men alle de første hekkeforsøkene ble mislykket pga at flommen kuliminerte i rugetida for arten. Flest par hekket i Steinsvika (minimum 7 par, bla. ett par i en fangdam, J. F. Hornemann pers. medd.), mens det i Sælabonn ble registrert 2 reir og ytterligere to territorielle par i mai. Ny hekkeplass var østsida av Kroksundet ved Sundvollen. Sivhøna hekket tidligere i våtmarkssystemet. Arten ble i år observert i Steinsvika i april og i juli/august, men uten indikasjoner på hekking.

Tabell 1. Hekkebestandene av vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden 1998 - inkludert observasjoner fra tirsdagstellingene og sørvestre del av Nordfjorden. Enheten er antall hekkende par; se kap 1 for metodikk.

ART	STEINSFJORDEN	TYRIFJORDEN	SUM
TOPPDYKKER	1		1
KNOPPSVANE	14	7	21
KANADAGÅS	4		4
STOKKAND	11-12	11	22-23
TOPPAND	2		2
KVINAND	14	15-17	29-31
SILAND	5-8	8-11	13-19
LAKSAND		5	5
SOTHØNE	8-9	6	14-15
TJELD	1		1
VIPE		6-7	6-7
DVERGLO		3-4	3-4
ENKELTBEEKASIN	1	6-7	7-8
SKOGSNIPE	1		1
STRANDSNIPE	3-5	10	13-15
HETTEMÅKE	341-342	56-61	397-403
FISKEMÅKE	23-25	34-38	57-63
MAKRELLTERNE	25	4	29
SUM	454-464	171-188	625-652

Ett par med tjeld gjorde hekkforsøk på Kavringen også i år. Reir med to egg ble funnet 26.5. og var trolig allerede forlatt på dette tidspunktet. Det var forøvrig tjeld på mange lokaliteter i slutten av mai, men uten at det ble observert tegn til hekking. Dverglo ble heller ikke konstatert hekkende i det ordinære undersøkelsesområdet i år, men ett par i fluktspill i Svendsrudvika i midten av mai kan indikere hekking her. Forøvrig hekket det trolig to par mellom Røssholmstranda og Stadumsholmene i Nordfjorden og ett par på Sandtangen i utosen av Storelva.

Vi fikk noe bedre oversikt over bestanden av enkeltbekkasin i år. Varslende og spillende enkeltbekkasiner ble observert i Steinsvika, Svarstadvika, Svendsrudvika (2 par), i Onsakervika, på Sandtangen og i Karlsrudtangen-reservatet (1 eller 2 par).

Også strandsnipa la vi noe mere arbeid i å registrere i år, og resultatet ble 12-14 par; fordelt på 4-6 i Steinsfjorden og 8 par i Tyrifjorden. Vanligst var arten i Nordfjorden. Skogsnipe ble funnet hekkende for første gang under våre registreringer. Ett sterkt varslende ind. ble observert innenfor takrørskogen i Elvika 23.6.

Hettemåkebestanden ble som tidligere nevnt redusert med omlag 20 % fra fjorårets rekordhøye nivå på ca 500 par. Fuglene hekket i 3 store kolonier i Steinsfjorden, med 152 par på Kavringen, 59 par på Bøtet og 127 par på den vestre av Tvillingene. Utenom disse hekket 20-25 par i Karlsrudtangen-reservatet, 1 par på den østre av Tvillingene, 2 par på Steintangen (de sørligste av øyene i Småøyene) og 6 par på Rytterakerskjæret.

Både på Bøtet (anslått 110 par 5.5.) og Karlsrudtangen (59 reir 12.5.) var koloniene større før flommen og før vår første båtregistrering. Mange av disse flyttet trolig til Kavringen og/eller Tvillingene etter det første mislykkede hekkforsøket. På Furuøyene hekket min. 30 par, men vi besøkte ikke denne lokaliteten med båt før 30.6., og på dette tidspunktet var det allerede for seint å telle opp reir i kolonien. Antallet er derfor anslått på bakgrunn av antall varslende fugler.

På Furuøyene hekket også minst 11 par fiskemåke; den største kolonien av denne arten som er registrert i Tyrifjorden. Forøvrig hekket flest par på nord-østsida av Herøya (5-7 par). Utenom dette var det spredte fiskemåke-hekkinger i hele systemet, som oftest 1-3 par på hver lokalitet.

Makrellternebestanden ble redusert fra fjorårets 37 par til 29 par i år. Fuglene konsentrerte seg i år mer enn tidligere, og 2/3 av bestanden hekket på Kavringen (15 par) og Kavringsskjæret (4 par). Forøvrig hekket 5 par på Midtre Maurøyskjæret, 1 par på Herøytangene, 2 par på Haraøyskjæret og 2 par på den innerste og mest vegetasjonsklede av Furuøyene (Tabell 3).

Lerkefalk ble også i år observert i området (Svarstadvika 20.7.), men det ble bare lett etter reir på to aktuelle lokaliteter i området - begge steder med negativt resultat. Under tirsdagstellingene ble det hørt rørsanger på flere lokaliteter i Steinsfjorden, og trolig har i overkant av 5 par tilhold her; de fleste i takrørskogen ved Åsa.

Det ble i år observert dvergmåker ved flere anledninger i hekkesesongen. Både 12.5. og 31.5. ble en voksen fugl sett i hettemåkekolonien på den vestre av Tvillingene, mens det i Nordfjorden ble sett to voksne fugler sammen den 30.6. og en voksen fugl alene 28.7. Det kan ikke utelukkes at arten forsøkte hekking i våtmarkssystemet i år, så dette er derfor en art vi vil følge spesielt nøye i hekketida framover.

Ungeproduksjon

Generelt ble hekkesesongen preget av den kraftige og uvanlig tidlige flommen i midten av mai. I denne perioden steg Tyrifjorden med nærmere en halv meter i uka, og mange reir ble satt under vann. Spesielt hardt gikk det utover knoppsvanene, men også de første hekkforsøkene til hettemåke og

sothøne ble hardt rammet. Videre spilte den kjølige og nedbørrike sommeren inn både i positiv (lite båtutfart) og negativ retning (ugunstige forhold under og rett etter klekking for de fleste arter) på ungeproduksjonen hos vannfuglene i systemet.

Alle de 21 knoppsvaneparene i undersøkelsesområdet som lå på reir tidlig i mai fikk reir og egg oversvømt i løpet av måneden. Svaneegg er store og det krever store ressurser å legge om igjen, noe knoppsvana av den grunn gjør i liten grad. Derfor var det bare 8 par (38 %) som la nytt kull - alle i Steinsfjorden med unntak av et par ved båthavna sør for Sundvollen. Fra disse kullene klektes min. 39 unger, men ikke mer enn 16 unger vokste opp. Dette gir en produksjon på kun 0,76 unger pr par som gikk til hekking, dvs en ungeproduksjon godt under et gjennomsnittså (se Figur 3).

Det er vanskelig å få eksakte produksjonsdata på endene. Kullene vandrer en del og oppholder seg inne i sivbelter store deler av sommeren, og fullstendig oversikt blir umulig. Men inntrykket var et godt år for stokkand (på tross av mange omlagte kull) og et meget godt år for kvinand (jfr Tabell 2). De samme kullene ble ikke alltid talt opp fra gang til gang, og tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare mht å følge dødlighet mv. Under de to siste tellingene var det også i mange tilfeller umulig å skille ut kullene da ungene hadde oppnådd voksen størrelse. Produksjonen varierte trolig mye fra lokalitet til lokalitet; f.eks. ble det observert 4 kvinandkull på vannet i Svendsrudvika, men her ble det ikke registrert kull med store unger på ettersommeren.

Tabell 2. Registrerte kull av stokkand og kvinand ved de ukentlige tellingene i Nordre Tyriffjorden våtmarkssystem i perioden 23.6.-4.8.98. NB! Omfatter kull i hele våtmarkssystemet, og ikke bare i det avgrensede undersøkelsesområdet (jfr kap 1). * = for få kull til å beregne gjennomsnitt..

Dato	stokkand			kvinand		
	antall kull	antall unger	unger/kull	antall kull	antall unger	unger/kull
23.6.98	7	49	7,0	17	87	5,1
30.6.98	1	13	*	14	72	5,1
7.7.98	3	20	6,7	9	56	5,1
14.7.98	11	59	5,4	19	82	4,3
20.7.98	16	90	5,6	14	56	4,0
28.7.98	12	57	4,8	18	77	4,3
4.8.98	6	20	3,3	9	30	3,3

Laksanda hadde et bra produksjonsår, da det i de fem kullene som ble registrert i systemet vokste opp 33 unger, dvs i gjennomsnitt 6,6 unger pr par.

Det er vanlig at sothøna får fram to kull hos oss, og det ble registrert mange 2. kull etter at alle 1. kullene ble tatt av flom. Alle de 7 parene i Steinsvika la om igjen og fra disse kullene klektes min 39 unger. I midten av august ble det talt 37 utfargede og nærmest flyvedyktige unger i området, noe som gir en produksjon på 5,3 juv/par. Utenom Steinsvika ble det kun registrert vellykket hekking i Svendsrudvika i Sælabonn hvor ett par med 4 unger og ett par med 2 unger ble observert 18.8., og i Åsa der ett kull med 4 unger ble registrert 11.8. Totalt produserte de 14-15 parene som gikk til hekking altså minimum 47 unger i år. I Juveren - som er utenfor vårt ordinære undersøkelsesområde - ble 4 kull observert på ettersommeren. Også her ble alle 1. kullene ofre for flommen.

Hetemåka hadde et temmelig dårlig produksjonsår, med en samlet produksjon på godt under 1 unge pr par. Koloniene produserte som vanlig noe ujevnt; jfr Tabell 3. Også i år produserte kolonien på Kavringen best, mens koloniene på Tvillingene og Droppen hadde stor ungedødlighet. Gjennomsnittsproduksjonen trekkes bla. ned av at kolonien i Karlsrudtangen-reservatet ble satt under vann tidlig og måkene her nesten ikke fikk fram unger. I kolonien på Furuøyene fikk vi ikke gode tall på ungeproduksjonen, men inntrykket her var meget god produksjon.

Tabell 3. Ungeproduksjon i de største hettemåkekoloniene i Steinsfjorden (S) og Tyrifjorden (T) i 1998.

Koloni	Antall hekkende par	Antall unger (minimumstall)	Produerte unger pr. par
Kavringen (S)	152	180	1,18
Tvillingene (S)	128	46	0,36
Bøtet (S)	59	30	0,44
Furuøyene (T)	min 30	30	ca 1,00
Karlsruvtangen (T)	20-25	2	0,08
Totalt		288	0,72

Fiskemåkene så også ut til å produsere noe under gjennomsnittlig i år, uten at vi fikk gode nok data til å si noe eksakt om produksjonen pr par.

Ungeproduksjonen hos makrellterne derimot lå godt over det som her vært gjennomsnittet i området de årene denne overvåkingen har pågått. Spesielt koloniene på Kavringen/ Kavringkjæret og på Midtre Maurøyskjæret produserte bra med unger (Tabell 4). Det ene paret som hekket på Herøytangene fikk derimot ikke fram unger, og årsaken var høyst sannsynlig menneskelig forstyrrelse. Reiret var forlatt med uklekte egg, og like ved lå det flere gjedder. Trolig har fiskerne oppholdt seg så lenge i området at eggene har blitt for kalde og ternene har gitt opp hekkingen. Dette var en lokalitet vi ikke prioriterte mht oppsetting av skilt da det bare hekket ett par her.

Tabell 4. Hekkekolonier/-lokaliteter for makrellterne i Tyrifjorden og Steinsfjorden 1998. r=reir, k=uklekte, kalde egg, e=egg under ruging, u=unger.

Lokalitet	dato			
	2.6.	16.6.	30.6.	14.7.
Furuøyene (T)		2r (min 5e)	3e+2u	3u
Harøyskjæret (T)		2r (6e)	6e	2e+1u
Maurøyskjæret (T)		5r(14e)	7e+6u	8u+3k
Herøya NV (S)		1r (min 2 e)	min 2e	2k
Kavringen (S)	2r (2e)	19r (56e)	22e+9u	16u+2k
Sum	2r (2e)	29r (min 83e)	35e+17u	2e+29u+7k

Ringmerking

Vi la også i år mest vekt på å få merket makrellterneunger, men der forholdene lå til rette ble det også merket måkeunger. Totalt ble 14 hettemåkeunger, 2 fiskemåkeunger og 23 makrellterneunger merket.

Tabell 5. Antall ringmerkede måke- og terneunger i de ulike koloniene. S=Steinsfjorden, T=Tyrifjorden.

Koloni	Hettemåke	Fiskemåke	Makrellterne
Kavringen (S)	14		10
Midtre Maurøyskjæret (S)			8
Åsaskjæret (S)		2	
Harøyskjæret (T)			2
Furuøyene (T)			3
Sum	14	2	23

PÅ TIURLEIK (foto: Tom Strømstad)

DISKUSJON**Bestandsutvikling**

Etter å ha vært temmelig stabilt i perioden 1992-1996, økte antall hekkende vannfugler i våtmarkssystemet med 50 % i 1997. Under årets registreringer var antallet tilbake til "normalt" nivå dersom den bedre dekningen tas i betraktning.

Knoppsvane og kanadagås kan se ut til å være i svak økning i området, mens andeartene synes å ha temmelig stabile bestander i området. Silanda er vanskelig å registrere, og denne bestanden kan ha gått noe tilbake i løpet av perioden, selv om det i år lå mange par i området tidlig i hekkesesongen.

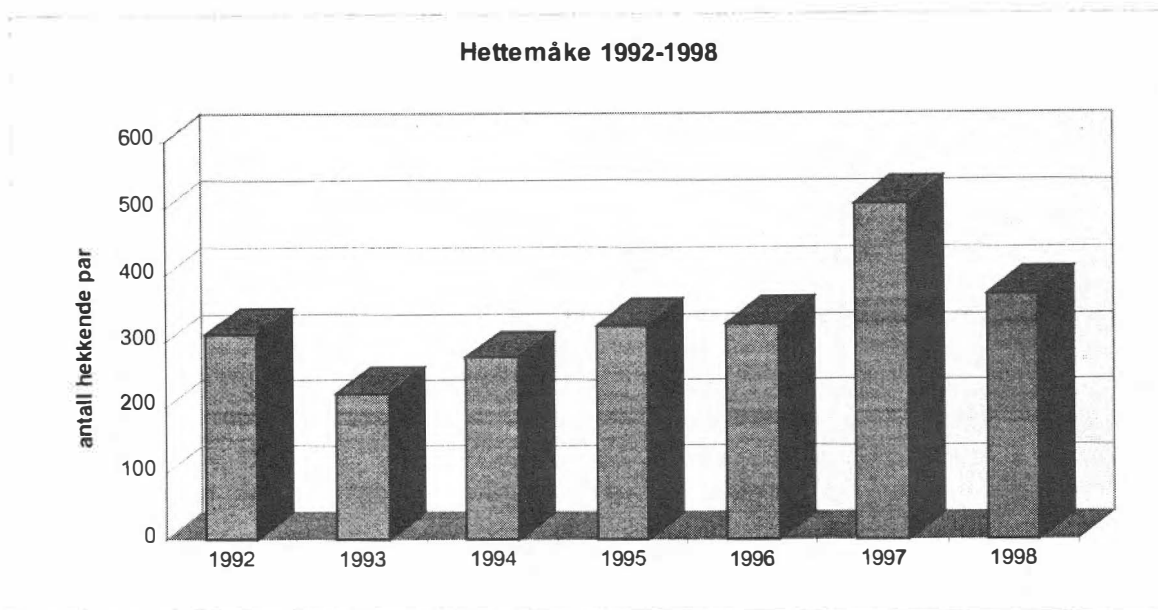
Sothøna veksler mellom å hekke i Steinsfjorden/Tyrifjorden og kroksjøene Juveren og Synneren, avhengig av vannstanden i Tyrifjorden i etableringsfasen. I år med lav vannstand i Tyrifjorden hekker de fleste i kroksjøene, mens i år med høy vannstand - som i år - vil en stor del av bestanden hekke i Steinsfjorden og Tyrifjorden. Variasjonene i størrelsen på hekkebestanden i vårt undersøkelsesområde er derfor stor. Basert på utviklingen i høstbestanden i Steinsvika har hekkebestanden i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem vært i svak økning fra år til år de siste 4-5 årene.

Tabell 6. Bestandsutvikling hos hekkende vannfugl i Steinsfjorden og nordre del av Tyrifjorden i perioden 1992-1998. Tallene for 1998 er justert med bakgrunn i bedre dekningsgrad i Nordfjorden spesielt og ukentlige tellinger fra land (jfr kap 2.1.). Tegnforklaring: + = positiv bestandsutvikling, 0 = uendret bestand, - = negativ bestandsutvikling, F = fluktuerende bestand, ? = status usikker.

ART	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	BESTANDS- UTVIKLING
TOPPDYKKER	0	0	0	0	0	0	1	
KNOPPSVANE	16	19	19	19	18	16	21	0
KANADAGÅS	0	0	1	2	3	1	3-4	+
STOKKAND	-	5	9	7	6	5	6	0
TOPPAND	0	0	0	1	1	1	1	
KVINAND	-	4	7	5	7	5	11	+
SILAND	8-9	8-10	5-7	13	5	5	9-15	- ?
LAKSAND	-	1	0	0	2	2	1	
SOTHØNE	-	2	11-12	13-15	2	0-1	13-15	F
TJELD	1	1	1	1	0	0-1	1	
VIPE	4-5	3	2	4	3	2	3-5	0
DVERGLO	3	2	2	0	0	1	0-1	-
ENKELTBEEKASIN	0	0	0	0	1	0	2	
SKOGSNIPE	0	0	0	0	0	0	1	
STRANDSNIPE	-	-	3	3	3	5	6-7	+?
HETTEMÅKE	310	214-224	275	323	326	498-508	367-373	+
FISKEMÅKE	16-18	17	22	27	31	27	32-34	+
GRÅMÅKE	0	0	0	1	0	1	0	
MAKRELLTERNE	29-32	35-36	41	31	27	37	27	0
SUM	CA 400	311-324	392-394	455	435	618-630	502-523	

Hettemåkebestanden har gått noe opp og ned i perioden, men samlet sett synes tendensen å være en svak økning (Figur 1). Dette er gledelig med tanke på at arten faktisk går tilbake i andre sentrale hekkeområder på Østlandet, som på Hadeland/Toten og i Oslofjorden. Også hettemåkene skifter mye mellom ulike hekkeplasser fra år til år, men er noe mer stabil enn makrellterne i lokalitetsvalget (Tabell 7 og 8). De største hettemåkekoloniene har som regel vært lokalisert enten på Småøyene, Bøtet eller Kavringen. De mest stabile lokalitetene er den vestre av Tvillingene i Småøyene og

Kavringen. Også i Karlsrudtangen-reservatet har det vært en større hettemåkekoloni de siste årene, men denne er svært utsatt for flom og det er sjelden at mange par gjennomfører vellykket hekking her. Andre lokaliteter kan ha en større koloni i år med ekstremt lav vannstand i etableringsperioden. Dette gjelder særlig Stamnesskjæret og Framdalsskjæret.

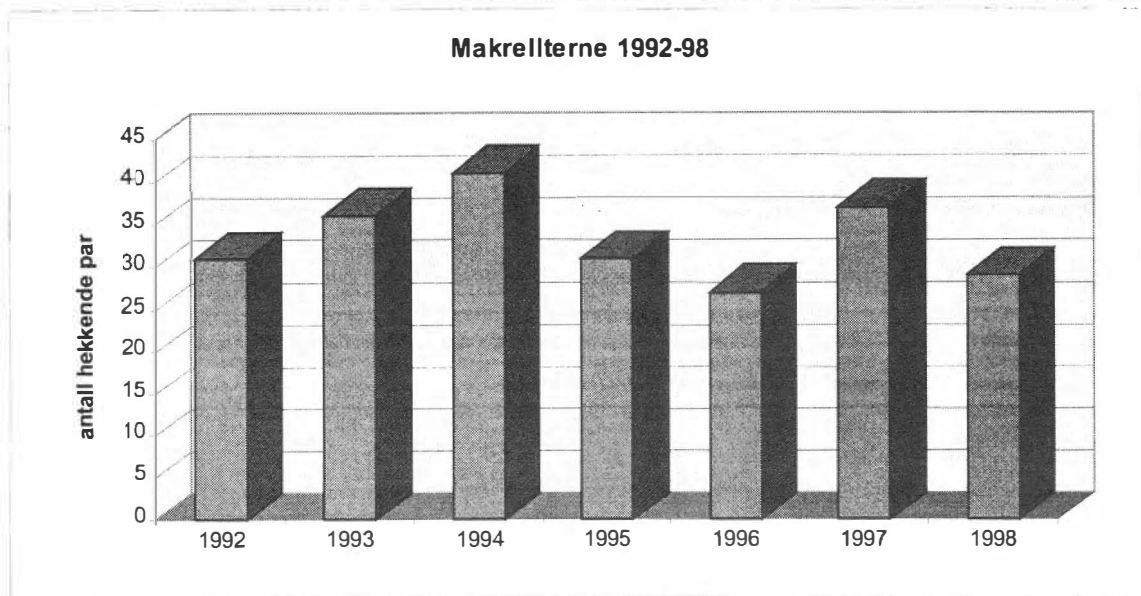

Figur 2. Antall par med hekkende hettemåker i Steinsfjorden og Tyrifjorden i perioden 1992-1998.

Tabell 7. Hekkeplasser for hettemåke i Steinsfjorden og Tyrifjorden i perioden 1992-1998. Tallene angir antall hekkende par. * = lokaliteten ikke undersøkt.

Lokalitet	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Furuøyene	*	*	*	*	*	*	min 30
2. Karlsrudtangen					72		59
3. Stamnesskjæret	50				10	36	
4. Rytterakerskjæret		3					6
5. Harøyskjæret		1					
6. Pipøya					1		0-1
7. Steintangen		5		6		28	2
8. Tvillingene (vestre)		160	140	176	118		127
9. Tvillingene (østre)			75	15			1
10. Småøyene (midtre)		10					
11. Tjuvholmen	150						
12. Maurøya			7	1			
13. Herøytangene	1	47		1			
14. Framdalsskjæret		1		1	90	1	
15. Kavringen			53	122	28	53	152
16. Bøtet	107	1		1	13	400	

I perioden 1992-1998 sett under ett har makrellternebestanden i området vært noenlunde stabil. Man skal imidlertid være klar over at ternene ikke går til hekking før ved 3-4 års alder, noe som gjør at sviktende rekruttering til hekkebestanden etter de dårlige produksjonsårene 1994, 1995 og 1997 først vil merkes etter tilsvarende lang tid. Nordre Tyrifjorden er etter det vi kjenner til det viktigste hekkeområdet for arten i innlandet i Norge, og makrellternas status som truet art i Buskerud gjør at vi bør følge ekstra godt med på denne artens utvikling i området.

Figur 3. Antall par med hekkende makrellterner i Steinsfjorden og Tyrifjorden i perioden 1992-1998.

Tabell 8 viser hekkeplassene for makrellterne i perioden 1992-98. Denne ble vist også i rapporten fra fjorårets registreringer (fram til 1997), men vi tar den med også i år fordi vi nå har en riktigere navnssetting på flere av lokalitetene. Sammenligner vi med tabellen over hettemåkekoloniene synes makrellternene å være enda mer uforutsigbare mht plasseringen av de viktigste koloniene, og trolig er vannstandsforholdene under etableringen sentral for valg av hekkeplass. Dette gjør at forvaltningen av makrellternebestanden - som også er den eneste rødlistearten som hekker i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem - blir spesielt krevende.

Tabell 8. Hekkeplasser for makrellterne i Steinsfjorden og Tyrifjorden i perioden 1992-1998. Tallene angir antall hekkende par. * = lokaliteten ikke undersøkt.

Lokalitet	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Furuøyene	*	*	*	*	*	*	2-3
2. Karlsrudtangen						1	
3. Stamnesskjæret		1			5	6	
4. Purkøyskjæret					2	3	
5. Geitøyskjæret	1						
6. Haraøyskjæret							2
7. Pipøya				14	9	5	
8. Steintangen	3-4	9				10	
9. Småøyene (nordre)		3					
10. Tjuvholmen	16-17			7			
11. Maurøya			27				
12. Midtre Maurøyskjæret	1					1	5
13. Herøytangene	7-8	14	3	1		1	1
14. Nordspissen av Herøya				15			
15. Framdalskjæret			1			2	
16. Kavringen			6		2	10	19
17. Bøtet	1	7-8	4	1	11		
18. Avskjæret				2			

Hekkesuksess

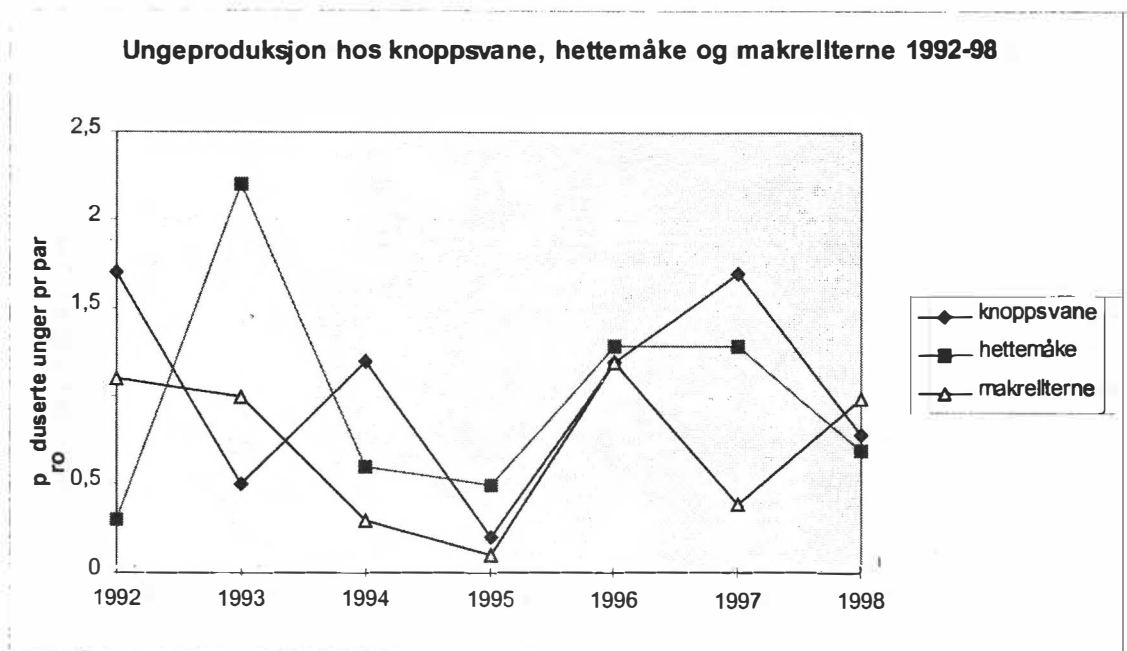
Hvilke faktorer som innvirker på hekkesuksessen til vannfuglene i Steinsfjorden og Tyrifjorden er neppe fullt klarlagt etter våre 7 år med overvåkning. I hvor stor grad de ulike faktorene påvirker de

enkelte artene varierer også mye. Flom påvirker noen arter meget sterkt - f.eks. knoppsvane og sothøne, mens arter som kvinand og laksand er helt upåvirket pga reirplassering i hule trær, piper el. For arter med kort rugetid vil tidspunktet for når flommen når sitt høyeste være avgjørende. I et normalår vil f.eks. makrellterne legge egg når flommen er i ferd med å kulminere; dvs omkring månedskiftet mai/juni, mens hettemåkene på denne tida ligger på egg og vil på utsatte lokaliteter (som Karlsrudtangen og Bøtet) få hekkingen spolert.

Andeartene synes spesielt i Steinsfjorden å være utsatt for mye eggpredasjon. Dette kan skyldes at hekkeholmene her er lettere tilgjengelige for mink enn i Tyrifjorden, samt at det holder til mye stormåker her hele sommeren. Hvor mange unger som vokser opp fra stokkand- og kvinandkullene varierer trolig en del fra år til år avhengig av mattilgangen.

Hvor mye værforholdene under og rett etter klekking virker inn på hekkesuksessen vet vi ikke nok om. Hos skogshøns og rype er dette en nøkkelfaktor, men de lever da også i et noe barskere klima. Årets uvanlig kalde og nedbørrike sommer må trolig ta noe av skylda for den dårlige ungeproduksjon hos hettemåke, da den vanskelig kan forklares med andre faktorer. Kanskje virker de klimatiske forholdene også inn på tilgangen av den føden måkeungene er avhengige av den første tida.

Menneskelig forstyrrelse på hekkeplassene har vist seg å være en nøkkelfaktor for makrellternenes hekkesuksess i området. I år innbød ikke været til mye båtutfart, og ternene fikk da også fram bra med unger. Hvordan lengre opphold på hekkelokalitetene til makrellterne virker på artens hekkesuksess ble imidlertid godt demonstrert på Herøytangene, hvor det ene paret hadde forlatt eggene; høyst sannsynlig etter at fiskere hadde opphold seg her ei tid.

Figur 4. Ungeproduksjon hos tre sentrale vannfuglarter i Steinsfjorden og Tyrifjorden i perioden 1992-1998.

LITTERATUR

Larsen, B. H. 1992a. Foreløpig rapport fra feltregistreringer av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden juni/juli 1992. Vurdering av viktige hekkeområder og ferdselsrestriksjoner. Notat til Hole kommune, 5 s.

Larsen, B. H. 1992b. Hekkebestand og produksjon hos vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden i 1992.

Norsk Ornitologisk forening, Ringerike lokallag. Rapport, 6 s.

Larsen, B. H. 1993. *Overvåking av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden 1993.* Norsk Ornitologisk forening, Ringerike lokallag. Rapport, 7 s.

Larsen, B. H. 1994. *Overvåking av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden 1994.* Norsk Ornitologisk forening, Ringerike lokallag. Rapport, 9 s.

Larsen, B. H. 1995. *Overvåking av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og Tyrifjorden 1995.* Norsk Ornitologisk forening, avd Buskerud. Rapport, 9 s.

Larsen, B. H. og Ree, V. 1996. Overvåkning av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og nordre del av Tyrifjorden i 1996. *Fugler og natur i Buskerud. Rapport nr 2 - 1996 Årgang 4.* Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. 8 s.

Larsen, B. H. 1997. Systematiske vannfugltellinger i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem august 1997 - august 1998. Foreløpig rapport - desember 1997. *Fugler og natur i Buskerud. Rapport nr 3 - 1997 Årgang 4.* Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. 19 s.

Larsen, B. H. og Ree, V. 1997. Overvåkning av hekkende vannfugl i Steinsfjorden og nordre del av Tyrifjorden i 1997. *Fugler og natur i Buskerud. Rapport nr 2 - 1997 Årgang 4.* Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. 7 s.

Alkekonge observeres ofte i Buskerud på høsten

foto: Tom Strømstad

Sangsvaner på Hardangervidda i hekkesesongene i 1997 og 1998

Av *Viggo Ree*

I midten av juli i år fikk jeg telefon fra den kjente *Dagbladet*-fotografen Johan Brun, som tilbrakte sin 24. sommer som sauegjeter på Hardangervidda. På en sprakete mobiltelefon kunne han berette om sangsvaneobservasjoner i noen småvann i Geitvassdalen sør for Langesjøen i Nore og Uvdal kommune i Buskerud.

Dette var første melding om tilstedeværelse av arten i hekketiden på Hardangervidda. Iakttakelsene er også interessante i sammenheng med den ekspansjon sangsvanen for tiden har i Sør-Skandinavia.

Observasjoner fra Nore og Uvdal i Buskerud sommeren 1998

Den første registreringen ble gjort den 24.6.1998, da en svane kom flygende forbi gjeterhytten og landet i et lite tjern ved Geitvasslegret rett nord for Geitvatn. Johan Brun ble oppmerksom på fuglen på grunn av den karakteristiske trompetlyden - en kjent lyd for naturfotografen. Her beitet fuglen i flere timer i det lille tjernet. Også tre dager senere - den 27.6. - ble en sangsvane observert beitende i lang tid i dette lille tjernet nord for Geitvatn.

Den 9.7. ble det observert en sangsvane i flukt i retning Torjustjørnan. Senere samme dag ble en svane, muligens et annet individ, sett liggende på en liten holme lengst øst i Torjustjørnan. Denne lokaliteten ligger om lag en kilometer nord for Steinarshovda - med utsikt mot Store Skrekken i nord-nordvest. Johan Brun ålet seg forsiktig fram i terrenget for ikke å skremme fuglen. Sangsvanen ble imidlertid oppmerksom på ham, reiste seg, gikk et stykke på holmen og la så på svøm ut i vannet. Den ble fotografert mens den vaksomt svømte i tjernet, som ligger 1.222 meter over havet. Senere fløy den avsted og landet lenger vest i Torjustjørnan.

Den fjerde observasjonen sommeren 1998 ble gjort av Johan Bruns kone, Ingrid. Hun så en sangsvane en times tid i Langesjøtjørn øst for Store Skrekken den 20.7.

Rent teoretisk kan det ha vært en rugende fugl som lå på holmen på nordsiden i den østligste delen av Torjustjørnan den 9.7. - mens den flygende fuglen sett tidligere samme dag kan ha vært maken. For å unngå unødvendige forstyrrelser ble den potensielle hekkeplassen ikke undersøkt nærmere. Det ble imidlertid aldri sett to sangsvaner samtidig.

Johan Brun dannet sammen med journalist Markus Markusson et team som presenterte flere reisereportasjer under vignetten "Sommerstreif" i *Dagbladet* i sommer. I søndagsutgaven den 26.7. var sangsvaneobservasjonene

hovedsaken i et oppslag som også inkluderte et av Bruns fotografier fra Torjustjørnan den 9.7. (se faksimile). Fjellet i bakgrunnen på bildet er Store Skrekken.

Observasjoner også fra 1997-sesongen

Dagbladet-reportasjen den 26.7. førte til en interessant oppringing fra en person i Bergen - Øystein Monsen - som kjenner denne delen av Hardangervidda godt i forbindelse med fiske. Under en samtale den 27.7. kunne Monsen fortelle at han den både den 17.7. og 18.7.1997 observerte to svaner i Torjustjørnan - nærmere bestemt den delen av tjernsystemet som ligger rett vest (ca. 1 km) for lokaliteten der Brun tok sine bilder et år senere. Han ringte den 23.7.1997 til Norsk Ornitologisk Forening, avd. Hordaland for å innrapportere sine observasjoner, men hørte aldri noe mer i sakens anledning.

I en telefaks datert 14.8.1998 kunne Øystein Monsen i tillegg opplyse at Sigmund Holte fra Gauset i Tinn i Telemark hadde sett en svane ved Dargesjø i Vinje kommune i samme fylke sommeren 1998. Dette stedet ligger ca. 15 kilometer sør-sørvest for Torjustjørnan og om lag to kilometer fra fylkesgrensen til Buskerud. Det er liten tvil om at disse registreringene fra henholdsvis juli 1997 og sommeren 1998 også dreier seg om sangsvane, og trolig de samme fuglene (samme fugl) som Ingrid og Johan Brun observerte i juni og juli i sommer.

Økende antall hekkefunn i Sør-Norge

Ingen konkret hekkeatferd ble konstatert verken i 1997 eller 1998, men de observerte sangsvanene var til stede på denne delen av Hardangervidda i forplantningstiden to somrer på rad. Det kan derfor dreie seg om et par som er i ferd med å etablere seg på en utvalgt hekkelokalitet. Sangsvaner danner ofte par allerede når de er to år gamle, men hekker som regel første gang i en alder av fire år. De to mellomliggende sesongene oppholder de seg gjerne i sitt framtidige hekketerritorium. Arten er for tiden i ekspansjon i Sør-Norge, og er blitt påvist hekkende i flere fylker de siste tiårene. I Sogn og Fjordane har det vært noen hekkinger fra 1972, mens det i trøndelagsfylkene er påvist forplantning både på midten av 1980-tallet og på 1990-tallet.

I Østfold ble det første rugefunnet av sangsvane innrapportert i 1988 (Halden), og arten hekker nå flere steder i fylkets østlige deler. Det samme gjelder ulike grensekommuner i Hedmark, hvor den første hekkingen fant sted i Engerdal i 1991. I Oppland var det et par i Gran kommune somrene 1992 og 1993, men noen forplantning ble ikke påvist (feil opplysninger i *Norsk fugleatlas* fra 1994). Fra Buskerud har det vært innrapportert enkelte oversomrende fugler de siste årene, og det vil derfor ikke være unaturlig om hekking hos sangsvane også blir påvist innen få år i vårt fylke. Flere aktuelle

Søndag 26. juli 1998

Dagbladet

SVANE PÅ VIDDA: Sangsvanen hekker mest i Nord-Norge, Nord-Sverige, Nord-Finland og Nord-Russland. Hvis sangsvanen nå hekker på Hardangervidda er det enestående.

Dagbladet tar pulsen på Sommer-Norge. Våre medarbeidere reiser land og strand rundt og rapporterer – med alle sanser – om mennesker og deres humør akkurat nå.

Svane-sensasjon

på Hardangervidda

I sommer er det for første gang observert en sangsvane på Hardangervidda. Den holder til i området ved Geitvassdalen, og hvis den hekker der, er det en ornitologisk sensasjon. Fagfolk følger svanen med spenning, for dette har de ventet lenge på.

Johan Brun hørte en dag tidligere i sommer en kjent lyd utenfor hytta i Geitvassdalen, men han hadde ikke hørt lyden her inne på vidda før. Så landet en svane på tjernet foran hytta og begynte å beite.

Johan så at det var en sangsvane fordi den har rett hals, ikke den fine buen som knoppsvane har.

– Gledelig

To dager seinere kom svanen tilbake, og to dager deretter så Johan svanen ligge på ei lita øy ute i Torjustjønnen. Noen dager seinersatt Johan og hans kone Ingrid ved Pisten sør for Rauhellern, der Nansen og dr. Holm og flere av datidas kjendiser holdt til, og fikk se svanen igjen. Det er altså ikke en svane som er på trekk.

– Dette er en gledelig melding, sier biologen Viggo Ree.

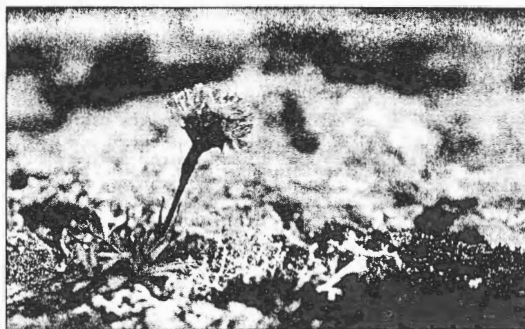
– Vi har ventet på dette lenge, for sangsvanen er blitt stadig mer utbredt rundt oss. Den hekker mest i Nord-Norge, Nord-Sverige, Nord-Finland og Nord-Russland. De siste ti årene har den begynt å trekke sørover i disse landene, mest i Finland og Sverige – hvor den er registrert helt ned til Skåne.

I Norge har sangsvanen hittil hekket ned til Trøndelag, i Hedmark og Østfold. Det er oppdaget sangsvaner ved Halden og i Tyri-fjord-området. Hvis sangsvanen nå hekker på Hardangervidda er det en sensasjon, og en gledelig sensasjon, sier Ree.

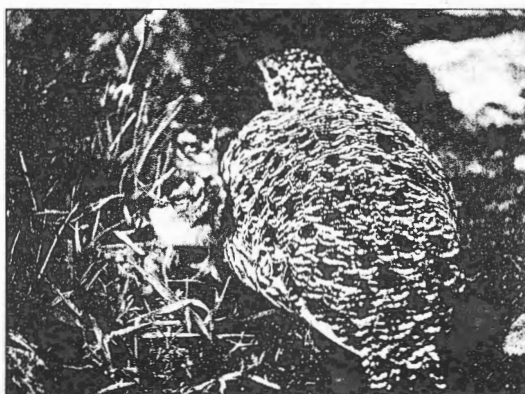
Historisk tilvekst

– Men denne svanen er alene, de er ellers alltid to og to?

– Det kan være at Brun har sett hannen som er ute og streifer mens hunnen ligger skjult og rolig på eggene. Det kan også være at dette er en enslig fugl – det forekommer ungkarer og -kvinner også i dyreriket, sier Ree.

FJELLTJÆREBLOM: Lite individ i stort univers. Godt holdepunkt for tanken på vidda.

MOR OG BARN: At rypa hekker på Hardangervidda er slett ingen sensasjon, men likefullt et vakker skue.

Men hvis det er et par og hunnen ligger på egg, er det en historisk tilvekst til dyrelivet på Hardangervidda.

Som for øvrig går sin travle gang på Vidda, forteller Johan. Her er først og fremst den melankolske heiloen og den iltre

rødstilken, og fjellvåken er tilbake etter noen år. Ellers har han sett en elg med både års- og fjorårskalv, og det er flere og større rypeknill enn han kan huske å ha sett de 24 årene han og Ingrid har ligget på Vidda og voktet sau.

Av MARKUS MARKUSSON og JOHAN BRUN (foto)

Nytt fra grøftekantene

Jeg sitter inne ved Tinnhølen og venter på min gamle reportasjekamerat Johan Brun. Han avslutter årets sauegjeting i Geitvassdalen for å bli med på det vi i gamle dager kalte «Dagbladets Sommerpatrulje».

Den gang hadde vi en hel plåte med Saaber med skill på taket hvor det sto «Dagbladets Sommerpatrulje» og som vi sendte ut på landeveien, «on the road».

Langs veien

Hensikten var å drive det de i enda eldre dager kalte grøftekant-journalistikk. Lokalavis-redaktøren gikk langs bygdeveien, traff kjente, slo av en prat og fikk en notis eller to.

Dette er jo journalistikkens kjerne også i dag, men nå er den mer organisert og systematisert. Den går under felles vignetter i lokal- og riksaviser og har egne programposter i radio og fjernsyn. NRK 1s evige suksess «Norge Rundt» er et eksempel. For tida sender norsk fjernsyn serier med en grill og en kjendis som hovedattraksjoner. Andre reiser verden rundt, som Michael Palin og Clive James. Den mest berømte er Charles Kuralt som reiste Amerika rundt for CBS i årevis og plukket opp små historier fra grøftekantene.

Like berømte blir nok ikke Johan og jeg, men foreløpig har jeg det bra her jeg

sitter og venter. Han har sju timers gange fra hytta i Geitvassdalen og hit, men er ventendes når som helst.

Det henger tunge skyer over meg, men det er likevel høyt under taket her inne på Hardangervidda, vår store nasjonalpark, hvor jeg sitter et sted mellom Hårteigen, Hardangerjøkulen, Hallingskarvet og Gaustatoppen.

Værslitt

Det er vidder og vann horisonten rundt. Blå, lave fjell bakerst mot en lys himmelrand som mørkner til torden over hodet på meg. Av og til lysner fjellene i raske solblaff, men det er bare fem grader og det blåser. Vidda rundt meg er steinstrødd og flyene burgunderfarget, rustrode og gråbrune. Det er ellers ganske fattig rundt meg, her på et av de mer værslitte stedene på vidda. Foran meg står små, røde fjelltjæreblom og over vannene farer det vindrosor.

Det er som sagt svært høyt under taket her, og ganske stille i vinden. Her er det ingen som hører og forstyrrer tankene mine.

Så jeg tenker like godt noen tanker om den vesle fjelltjæreblomen i dette store universet. Da kommer Johan og sier at han har vårt første bidrag til Sommerstreif-serien med seg. Han forteller om en svanesensasjon.

våtmarksområder er aktuelle i denne sammenheng, og i ornitologiske kretser har man i lengre tid snakket om bl.a. lokaliteter i Drammensvassdraget som Nordre Tyrifjorden-området og tjern langs Begna.

Marginale hekkemuligheter for sangsvane på Hardangervidda

Om Buskeruds første vellykkete sangsvanehekking skulle bli dokumentert på Hardangervidda ville dette representere en stor overraskelse. Meldingene i sommer kunne indikere at noe var på gang i denne sammenheng, men senere rapporter fra saueeiere og jaktoppsyn var negative med hensyn til svanenes tilstedeværelse. Mye tyder derfor på at dette trolig var et par eller fugl som kun har oversomret. At det kan dreie seg om et par i "forlovelsestiden" i utvalgt revir skal man allikevel ikke se bort i fra.

Hvilke muligheter har så sangsvaner for å gjennomføre vellykket hekking i et så høytliggende område i Sør-Norge? På denne delen av Hardangervidda skulle man rent teoretisk tenke seg at egglegging kunne finne sted gjennom juni måned. Hvis vi strekker tidspunktet for rugestart helt fram til 15.6., vil unger etter om lag 35 døgns rugetid klekkes rundt 20.7. Hos sangsvane er ungene flygedyktige allerede etter gjennomsnittlig 87 døgn (ytterpunkter 78-96 døgn). Til sammenligning kan nevnes at denne perioden er på hele 120-150 døgn hos knoppsvane. Dette betyr at sangsvaneungfugler på denne delen av Hardangervidda tidligst kan være på vingene rundt midten av oktober (ytterpunkter 6.10.-24.10.). På det tidspunktet er allerede småvannene gjerne tilfrosset i 1.200 meters høyde, og selv andeartene som hekker i området har problemer enkelte år med å få fram flygedyktige unger før isen legger seg. Hardangervidda er derfor en lite aktuell plass i Buskerud for vellykket hekking for sangsvane. At et og annet par vil gjøre hekkeforsøk skal man ikke se bort i fra, men fuglene bør nok se seg om etter egnete biotoper noe lavere i Buskerud-naturen om det skal bli vellykket reproduksjon i fylket.

Forfatterens adresse:

Norsk Ornitologisk Forening
Hole og Ringerike lokallag
Postboks 52
3530 RØYSE

(NB: Postboksnummeret endres til 3529 RØYSE fra 1.3.1999)

HØNSEHAUKEN - SKOGBRUKETS UTFORDRING

Per Ø. Klunderud

På et godt besøkt medlemsmøte (35 personer!) i NOF Øvre Eiker lokallag mandag 30. november, var det hønsenhaukens situasjon som stod på dagsordenen. Foreningen hadde invitert Odd Frydenlund Steen, opprinnelig fra Vestfold og ansatt som viltkonsulent i miljøvern avdelingen hos Fylkesmannen i Telemark. Etter mange års feltarbeide både i Vestfold, Telemark og Buskerud, innsamling og etterkontroll av opplysninger fra tidligere tider, samt litteraturstudier, var det et vel dokumentert foredrag forsamlingen fikk ta del i. Målet var å gjøre interesserte bedre i stand til å bidra ved å leite opp reir for å kartlegge bestanden. Her følger et sammendrag fra foredraget.

Trusler

Frydenlund Steen påpekte de viktigste negative faktorene for hønsenhauken, og som også er gyldige generelt for rovfugler og ugler:

- 1) Forringelse av habitater/leveområder.
- 2) Miljøgifter.
- 3) Etterstrebeelse.

Det ble påpekt at hønsenhauken har vært (og er) en av de rovfuglartene som er mest etterstreba og hatet av menneskene. Bl.a. fordi den har blitt sett på som en konkurrent til jegerens matfat.

Antall par

I Skandinavia operer man med følgende estimat for bestanden: Finland 5-6000 par, Sverige 5-10.000 par, Danmark 500 - 650 par og i Norge 2000 - 2700 par. I Norge er det stor uenighet og usikkerhet knytta til bestandstallet.

Reirplass

Hønsenhauken hekker helst i glissen gammelskog, men også i tett skog. Reirets høyde fra bakken varierer fra 5-24 m, med et gjennomsnitt på 13 m. Ett par kan ha flere alternative reir innenfor et område. 2 av 3 reir er i furutrær, mens ett av 4 reir er i grantrær. 9 av 10 reir legges i gammelskog (hogstklasse fem)!!, mens ett av 10 legges i skog av hogstklasse 4.

Konflikten ved avvirking av gammelskogen er åpenbar. Dersom man kjenner til reirplassen og hogst blir gjennomført, er man avhengig av at det settes igjen en skjerm rundt reirtreet, og at det spares korridorer inn mot reiret. Ideelt sett bør en slik skjerm være 200 m i diameter, men med eiendomsstrukturen i sør-norske skoger kan dette være vanskelig. Alternativet er gjennomhogst av området, med en mindre skjerm rundt reirtreet, eller flere små flater slik at det blir flere korridorer.

Hekkeplassen er antagelig underordna næringstilgangen. Under vinteren (ettervinteren), som er den kritiske perioden for fødetilgangen, vil gammelskogen og åpne glenter, huse nøkkelarter for hønsenhaukens fødevalg; ekorn, orrfugl og nøtteskrike (kråkefugl).

Tetthet

I barskogsdominerte områder vil man i dag kunne finne en tetthet med 3-4 par pr. 100 kv.km. I løvskogdominerte områder (enkelte steder i SørØstNorge og utlandet) kan tettheten gå opp i 8 par pr. kv.km.

Materiale og intervjuer fra Vestfold ga en avstand mellom reirplasser på 3 km på 1950 tallet. Denne hadde økt til 6 km på 70-tallet, mens den på 80-tallet var på 5 km. Dette tilsvarer dagens tetthet med 3-4 par pr. 100 kv.km.

Leiting etter reirplasser

Følgende metoder er aktuelle når man skal lete etter hekkende fugler:

- Leite etter mytefjær under reirplassen, eller leite etter ribbeplassen som ofte ligger svært nær reiret.
- Observere fluktlek i mars.
- Lyd avgitt under fluktlek, ved byttedyroverlevering og fra tiggende unger.
- Leite i passende skog (tidkrevende).

Status

Hønehaukens status på Nasjonal rødliste er "Sjelden" (R). I rapporten "Biologisk mangfold i Buskerud" (Fylkesmannen og Fylkeskommunen 1997) gis vurderingen "Hensynskrevende og fåtallig/Hensynskrevende" (DM/DC).

Personer som mener de har opplysninger å bidra med om hønehauken i Buskerud, kan kontakte Odd Frydenlund Steen - tlf a 35 58 61 62 -, eller Helge Midtgard tlf p 32 76 21 89.

INNHold

Overvåkning av hekkende våtmarksfugler	Larsen, Myrmo, Ree	side 99
Sangsvaner på Hardangervidda	Viggo Ree	side 112
Hønehauken - skogbrukets utfordring	Per Ø. Klunderud	side 117
Innkallelse til årsmøte i NOF avd. Buskerud		side 119

Dette er siste nummer av Buskskvetten som blir laget av Terje Bakken og Leif Palmstrøm. Vi takker for oss og ønsker alle fugleinteresserte ett godt nytt fugleår.

**NORSK ORNITOLOGISK FORENING (NOF)
AVD. BUSKERUD
Foreningen for fuglevern**

INNKALLELSE TIL ÅRSMØTE

Dato: MANDAG 15. FEBRUAR 1999 kl. 19.00

Sted: UNGDOMSHEIMEN, VESTFOSSEN

SAKSLISTE:

1. Godkjenning av årsmøteinnkalling og dagsorden
2. Valg av dirigent, referent og tellekorps på 2 personer
3. Årsberetning og regnskap
4. Valg
 - * en person til NOF's landsstyre
 - * styret
5. Fiskeørnprosjektet 1998
6. LRSK
7. VinterAtlas i Buskerud
8. Norsk Hekkefugltaksering
9. Andre prosjekt
10. Fastsettelse av kontingenter
 - * direktemedlemmer til fylkesforeningen 1999
 - * lokallagskontingent « « 2000
11. Innkomne forslag
12. Arbeidsplan for 1999-2000
13. Eventuelt

VI HÅPER PÅ GODT FREMMØTE

VEL MØTT!!!!!!

for styret
Terje Bakken (sign) leder

C - BLAD

Returadresse:

NOF avd. Buskerud
v/Terje Bakken
Kongleveien 21
3055 Krokstadelva

A5 --- A4 HEFTER

VINDUSPOSTEN

Håndbøker
Tidsskrifter
Manualer
Prislister

MEDLEMSBLADET

Kataloger
Skoleaviser
Programmer
Medlemsblader

STOKKE TRYK

Stokke Trykk - 3175 Ramnes

Tlf.: 33 39 79 09 - Fax: 33 39 78 59 - Mob.: 915 14 311